

De kiezer stemde Anti-Paars en Anti-Anti-Fortuyn

Door Maurice de Hond

De verkiezingsuitslag van gisteren is het resultaat van twee anti-bewegingen. Aan de ene kant Anti-Paars. De drie Paarse partijen zijn meer dan 40% van hun zetels kwijtgeraakt. Maar een tweede beweging is ook herkenbaar. De partijen die in de ogen van veel kiezers zich tegenover Pim Fortuyn correct hebben gedragen (CDA en SP) hebben ten opzichte van de peilingen van vóór 6 mei een beter resultaat geboekt. Cruciaal daarbij is de kennis dat op 6 mei de LPF op basis van het onderzoeksmateriaal waarover ik beschik minimaal op 35 zetels heeft gestaan. De circa 10 zetels die deze partij sindsdien is 'kwijtgeraakt' zijn met name gegaan in de richting van partijen die zich in de ogen van die Fortuyn-aanhangers niet onheus ten opzichte van hem hebben gedragen. Het CDA profiteerde dus van beide trends. De VVD heeft daarentegen van deze 'terugval' van LPF niet kunnen profiteren, omdat ze tot Paars behoort.

Op basis van de meer dan 100.000 deelnemers aan "Waar stem ik op" bij SBS6 van afgelopen zondagavond stelde ik vast dat de krachtsverhouding was CDA 34 zetels, VVD 29 zetels, LPF 26 zetels en PvdA 21 zetels. Groen Links stond daarbij op 15 zetels en SP 8 zetels. De uiteindelijke uitslag laat zien dat CDA het beter heeft gedaan dan zondag en VVD slechter en dat de PvdA het wat beter gedaan heeft en Groen Links slechter. Terwijl het onderzoeksmateriaal van de laatste dagen aangaf dat LPF aan het wegzakken was ten gunste van CDA en VVD is dat in de verkiezingsuitslag niet terug te vinden. Dat houdt in dat toch nog een behoorlijk deel van de groep die twijfelde of men al dan niet op LPF zou gaan stemmen het uiteindelijk wel heeft gedaan. Het zou mij niet verbazen als met name het optreden van premier Kok dit 'onbedoelde' effect heeft gehad. Uit het onderzoeksmateriaal was duidelijk op te maken dat een steeds groter deel van de potentiële LPF-kiezers onzeker werd over de keuze op een partij waar zoveel onenigheid binnen de top was.

En wederom liet de top van de PvdA zien, en in dit geval Wim Kok, niet te begrijpen hoe de LPF kiezers denken en voelen. Zijn indirecte oproep om niet op LPF te stemmen heeft bij de potentiële kiezers van LPF, de meest anti Paarse groep, juist een tegenreactie gegeven. De neiging bij een deel der potentiële LPF kiezers om met name naar VVD en CDA (terug) te gaan is daarbij onderdrukt. Wel lijkt Kok het verlies van PvdA zelf iets gereduceerd te hebben.

In de laatste dagen lijkt er ook nog een beweging in gang gezet te zijn waarbij ex-CDA kiezers die in de afgelopen 8 jaar naar de VVD waren gegaan zijn teruggekomen. De uitslagen in het Zuiden van het land wijzen daar op.

Het is interessant om op basis van de exit-polls van 1998 en 2002 een aantal belangrijke conclusies te trekken:

- De hogere opkomst is vrijwel geheel toe te schrijven aan de kiezers onder de 35 jaar. De groep tussen de 25 en 34 jaar is dit keer voor 75% opgekomen, 10% meer dan 4 jaar geleden.

- Juist bij die groep die zoveel hoger opgekomen is heeft de PvdA een zeer zwakke positie (slechts 10% van de kiezers onder de 35 jaar kiest voor PvdA).
- De kiezers onder de 35 jaar hebben in gelijke mate op LPF en CDA gestemd (circa 20%). Bij het CDA was dat in 1998 15%. Bij de groep boven de 50 jaar is het CDA zelfs 10% gestegen.
- De VVD heeft het beduidend slechter gedaan onder die jonge groep kiezers. Daar werd een verlies gerealiseerd van meer dan 10%.
- Het CDA heeft altijd moeite om kiezers te trekken die geen religie hebben. Lubbers heeft dat als eerste doorbroken, maar de laatste twee verkiezingen behaalde het CDA bij de groep onkerkelijken een score onder de 5%. Gisteren behaalde het CDA een Lubberiaanse score onder de niet confessionelen (13%).

Uit de overgangen tussen de politieke partijen zijn een aantal interessante patronen te halen:

- De winstpatronen van LPF en CDA lijken sprekend op elkaar. Een kwart komt van degenen die de vorige keer niet gestemd hebben. Een derde deel komt van de VVD en een vijfde deel van de PvdA.
- De PvdA verliest in vrijwel gelijke mate aan het LPF als aan het CDA. Dat verlies is in de richting van Groen Links en de SP samen is even hoog.
- De VVD heeft bijna de helft van haar verlies geleden in de richting van het LPF. En een derde deel van dat verlies is naar het CDA gegaan.

Ten slotte kan vastgesteld worden dat we nu definitief afscheid hebben genomen van de vastigheid van de electorale banden tussen partijen uit de vorige eeuw. Nadat eerst het CDA in 1994 20 zetels kwijtraakte is nu de PvdA nog zelfs meer dan dat kwijtgeraakt en LPF ineens 26 zetels gekregen. Mijn voorspelling is dat in de toekomst die verschuivingen zelfs nog groter zal worden. En het zou me niet verbazen als we dat eerder dan over vier jaar al zullen kunnen vaststellen.